

Ричаківська Р. І., канд. екон. наук, доц.,
головний бухгалтер — директор
Департаменту бухгалтерського обліку,
Національний банк України

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ОСНОВА СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА

Об'єктивно необхідною є наявність у банку системи, яка б надавала можливість отримання усієї інформації, необхідної для управління та прийняття рішень: управлінським персоналом банку — щодо діяльності банку; регулятивним органам — щодо виконання норм законодавства, результатів діяльності та їх законності; акціонерам, інвесторам, вкладникам, кредиторам — щодо надійності, платоспроможності, інвестиційної привабливості тощо. Саме такою і є система обліку, яку справедливо можна назвати механізмом управління фінансами.

Тільки за інформацією бухгалтерського обліку можна зробити узагальнення відносно результатів господарської діяльності. Особливою рисою бухгалтерського обліку є його всеосяжний характер. Інформація бухгалтерського обліку є найдостовірнішою з огляду на те, що від моменту створення банку і протягом усього періоду його діяльності безперервно і в хронологічному порядку ведеться суцільне відображення всіх фактів господарської діяльності згідно з первинними документами.

Саме тому на основі даних бухгалтерського обліку формуються інші інформаційні блоки щодо діяльності банку як на макрорівні (державна статистика), так і на макрорівні (інформація з метою регулювання і нагляду; внутрішня управлінська звітність; інформація щодо розрахунків з бюджетом за податками і обов'язковими платежами тощо). З іншого боку, для формування даних, які необхідно розкривати у фінансовій звітності, необхідною є інформація про рішення управлінського персоналу щодо управління банком за сегментами, інформація щодо ризиків та методів і результатів управління ними, інформація щодо податкових вигод, розрахунку економічних нормативів.

Тому сучасна система бухгалтерського обліку є всеохоплюючою та інтегрованою в усі складові системи управління банком, а також повинна мати тісний методологічний зв'язок з відповідними економічними дисциплінами.

З огляду на вищевказане та зважаючи на ускладнення та зростання обсягів операцій банків, особливо актуальним є питання

зближення підходів та методик підготовки інформації для різних цілей — управління банком, інформування зовнішніх користувачів, сплати податків, регулювання, складання банківської статистики.

Однак, на сьогодні існують концептуально різні підходи міжнародних регуляторних органів до формування показників про результати діяльності банку (МСФЗ, Базельського комітету, податкових органів, Міжнародних стандартів щодо складання статистики). Така ситуація приводить до необхідності ведення окремих інформаційних баз для складання наглядової, фінансової та податкової звітності та створення складних методик контролю і звірки даних. Це призводить до додаткових витрат фінансових, трудових ресурсів, застосування багатьох складних інформаційних технологій, зберігання і оновлення великих баз даних, підвищення операційних ризиків тощо.

Така ситуація додатково ускладнюється впливом економічної кризи через скорочення доходів банків та їхніх можливостей для оновлення та удосконалення програмного забезпечення і методик, виникнення нових специфічних видів операцій, для яких потрібна розробка методик оцінки, обліку, формування звітних показників та автоматизації.

Враховуючи зазначене, вкрай необхідним є зближення вимог регуляторних органів.

Так, наприклад, однією з найскладніших проблем для банків на сьогодні є вимоги до розрахунку резервів під кредитні ризики за фінансовими активами. Норми МСФЗ та нормативно-правових актів НБУ з бухгалтерського обліку, що регулюють принципи врахування кредитних ризиків в оцінці фінансових активів та відображення інформації про кредитні ризики у фінансовій звітності, вимагають застосування моделі понесених збитків, яка будується на оцінці дисконтованих майбутніх грошових потоків, скоригованих з урахуванням впливу збиткових подій, що вже сталися (застосовується принцип нарахування) [1]. Вимоги Базельської угоди про капітал та нормативно-правових актів НБУ з питань регулювання і нагляду побудовані на моделі очікуваних збитків, яка враховує ймовірність та суми втрат за фінансовим активом у разі дефолту позичальника, не враховує фактор часу — розрахунок здійснюється на основі 12-місячного часового горизонту для оцінки ймовірності дефолту (розрахунки здійснюються на базі історичних даних) [2]. Податкові органи переслідують фіскальні цілі та прив'язуються в першу чергу до факту руху коштів та високої ймовірності втрат (на валові витрати відноситься сума резервів під основну суму боргу, яка є фактично наданою і неповернутою і яка, ймовірніше за все, буде втрачена) [3].

Слід зауважити, що на сьогодні прослідковується чітка тенденція до зближення вимог регуляторних органів як міжнародного, так і національного рівня щодо оцінки кредитних ризиків.

Так, ув кінці 2009 року набрали чинності зміни до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», які дозволяють формування резервів за рахунок валових витрат у сумах, які розраховуються згідно з методикою НБУ [4]. Важливим є, щоб така тенденція збереглася під час підготовки та прийняття Податкового кодексу.

Стосовно підходів МСФЗ та Базельського комітету з банківського регулювання і нагляду слід зауважити, що на сьогодні Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку вирішила змінити модель визнання збитків від зменшення корисності. Відповідний Проект для обговорення був опублікований 5 листопада 2009 року [5]. Основним положенням цього Проекту є заміна моделі оцінки зменшення корисності за фінансовими активами з моделі понесених збитків на модель очікуваних збитків.

Безумовно, у зазначених документах існує велика кількість неузгодженостей та відмінностей. Тому можна сказати, що робота тільки розпочалася і повинна тривати.

Література

1. МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання і оцінка».
2. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards/ A Revised Framework // www.bis.org
3. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» // www.rada.gov.ua
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи» // www.rada.gov.ua
5. Exposure Draft ED/2009/12 «Financial Instruments: Amortized Cost and Impairment» // www.iasb.org

Свідерський Д. Є., канд. екон. наук, доц. кафедри аудиту, ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСНОВИ МЕТОДИКИ СКЛАДАННЯ ЗВІТНОСТІ ПРО ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ЗА ДАНИМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Методика ведення бухгалтерського обліку на підприємствах повинна забезпечити формування показників фінансової і податкової звітності. Зокрема, на це вказує і ст. 3 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1].